

СУПЕРВИЗИЯТА – СЪВРЕМЕННА ФОРМА НА ПОДКРЕПА В ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ПЕДАГОЗИТЕ В ПОЗИТИВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

доц. д-р Офелия Кънева, Варненски свободен университет

Резюме: Настоящият материал разсъждава над мястото и ролята на супервизията за педагога в иновативното училище, като представя метода за подкрепа по хоризонтала на педагогическия специалист. В краткост са представени класификации на форми на супервизия, които могат да бъдат практически полезни в началото на иновативната практика на супервизията за педагози, ефектът от педагогическата иновативност „супервизия“ в иновативното училище, както и предложение за постигане на устойчивост чрез академични инструменти. Чрез размислите върху натрупаното изложение се предлагат мерки за системна подкрепа на професионалистите, които да са правно и финансово обезпечени за всяка училищна единица и педагог.

Ключови думи: супервизия, подкрепа по хоризонтала, педагогическа подкрепа, позитивно образование

SUPERVISION – A CONTEMPORARY APPROACH TO SUPPORT THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PEDAGOGES IN POSITIVE EDUCATION

Assoc. prof. Ophelia Kaneva, Varna Free University

Abstract: The present material reflects on the place and role of supervision for educators in an innovative school, presenting the method of support at the horizontal level to the educational specialist. It briefly outlines classifications of supervision forms that can be practically useful at the beginning of innovative supervision practices for educators, the impact of the pedagogical innovation "supervision" in an innovative school, as well as suggestions for achieving sustainability through academic tools. The reflections on the accumulated exposition offer measures for systemic support of professionals, ensuring legal and financial provisions for each school unit and educator.

Key-words: supervision, horizontal support, pedagogical support, positive education

I: Мястото (и ролята) на супервизията за педагога в иновативното училище

Иновативното училище следва да развива и прилага образователни практики, които да модернизират учебния процес, да се адаптират към нуждите на съвременното общество и да насърчават нововъведенията в образованието. Със стимулирането и внедряването на иновативни методи и технологии в обучението, използването на дигиталните инструменти, комбинирането на традиционното обучение в клас с онлайн уроци и самостоятелно учене, иновативното училище може да постига в голяма степен персонализирано обучение; ориентация към практически умения; дори активно участие в общността. Заедно с това, очакванията към иновативното училище са и то да бъде инклузивно – т.е. да се доближава максимално до принципите на универсалния дизайн в своето ежедневие; да подпомага емоционалното и социалното развитие на учениците;

да отчита различните нужди и да осигурява равен достъп до образование за всички учаци. Същевременно образователният процес в иновативното училище следва да акцентира върху реални проблеми и задачи, интегрирайки знания от различни учебни предмети и насърчавайки екипната работа и сътрудничество, докато осигурява адекватна оценка и обратна връзка от собственото представяне и рефлексите на учениците върху него.

Всички представени до тук характеристики придават на иновативното училище формат на динамично и адаптивно заведение, подготвящо учениците за успех в променяния се свят. Едновременно с това, образователната система не може да пренебрегне, че в забързването на времето са въввлечени и педагогическите специалисти, които не само следва адекватно да осигуряват характеристиките на иновативното училище, но и да ги формират, изпреварват, определят. За това супервизията на педагога е съществена част от успеха на иновативните училища. Тя не само подкрепя професионалното развитие на учителите, но също така допринася за подобряване на качеството на образованието и създаване на подкрепяща и иновативна учебна среда.

Супервизията е част от процеса на професионализация и метод, чрез който професионалистът получава помощ при осмисляне на ситуацията, в която работи, на своята собствена роля и поведение. Чрез супервизията от една страна се оказва професионална подкрепа, а от друга страна се предотвратява натрупването на напрежение на работното място и професионалното прегаряне. Практическата полза от тази педагогическа иновация е безспорна, но все пак следва да се подчертае, че едновременно със своята модерност, тя дава и много актуална подкрепа по наболели проблеми с агресията в училище; междуличностни конфликти между деца, в колектива, с родители; кариерно израстване на педагогическия специалист и административна подкрепа.

Супервизията на педагога играе ключова роля в иновативните училища, тъй като подпомага професионалното развитие на учителите и насърчава нововъведенията в образованието. Част от важните аспекти, постигнати чрез подкрепа по хоризонтала (супервизия) в педагогическа среда са:

- предоставяне на учителите на възможности за непрекъснато обучение и развитие;
- постигане на адекватна оценка и обратна връзка както по отношение на преподавателската практика, така и по отношение на взаимоотношения, предизвикателства, кариерно развитие, отношения с вътрешни и/или външни адресати, менажиране на времето на работното място и ред други;
- подпомагане развитието на нови умения и подходи, базирани на адекватна оценка на силните страни на педагога;
- подобряване качеството на образователния и учебен процес чрез навременни и адекватни анализи и оценка на процеси и резултати, в т.ч. чрез идентифициране на области за подобрене и инструменти за тяхната реализация;
- насърчаване на нови подходи в наблюдението и изследването на напредъка на учениците и ефективността на преподавателските методи;
- подкрепа за психо-социалното благополучие на учителите, осигуряване на пространство за споделяне на предизвикателства и получаване на подкрепа;
- оформяне на опорни точки и хипотези за справяне със стреса и предотвратяване на прегарянето на работното място без да се измества

централната позиция на педагога и личното му решение в ситуацията и педагогическия процес;

- Подпомагане на учителите в процеса на адаптиране към нови изисквания и промени;
- Стимулиране на среда, в която учителите са мотивирани да експериментират и да прилагат нови идеи.

Чрез педагогическата супервизия се гарантира висококачествена подкрепа и се вентилира сериозно напрежение сред педагозите по хоризонтала. Алтернативен механизъм в образователните среди не съществува към настоящия момент и е много нужен на работещите „на терен“, „на първа линия“, „с непосредствен педагогически ангажимент“ и в ситуация на завишени очаквания на образователната система и обществото от вложения ресурс в иновативните училища.

II: Какво е супервизия

Методологически, супервизорът създава отношение, при което супервизираният се чувства достатъчно комфортно, за да обсъжда собствените предизвикателства, недостатъци, грешки и/или успехи. Процесът вдъхва спокойствие и увереност чрез личен и професионален опит, въз основа на който супервизорът успява да преведе професионалистите през работните препятствия, които са обхванати от супервизия. Някои от основните етапи на такава операция са:

1. Подкрепа на професионалиста/екипа в разбирането на целите на казуса и целите за ефективност на процеса;
2. Провеждане на фокусиран диалог за осветяване на спецификите на супервизирания професионалист;
3. Подпомагане на програмирането на работното време и работните ангажименти;
4. Насърчаване на координацията между професионалистите;
5. Насърчаване на условия за ротация на работните ангажименти (и гледни точки), вкл. взаимен обмен на опит и учене от опита на колега;
6. Предоставяне на обратна връзка в реално време за предизвикателството, което изисква супервизия - за ефективността на предприетите ходове, изградените взаимоотношения и взетите решения;
7. Споделяне на нови цели и задачи;
8. Идентифициране на границите на предизвикателството, което изисква супервизия;
9. Назоваване на проблемите на работното място (включително свързани с отнемачи време процеси, ресурсоемки и др.);
10. Подпомагане предоставянето на одобрение от ръководството;
11. Развитие на знанията, разбирането и способността на супервизирания да прилага теории така, че собствените действия да се основават на по-широка информационна база;
12. Ефективно записване на супервизията - както от супервизора, така и от супервизирания;
13. Избягване на изкушението незабавно да се предлагат готови решения на работните дилеми.

Най-общо супервизията е помощ от експерт, който има достатъчно опит, за да разбере ситуацията на друг професионалист и да разсъждава от различна гледна точка, като засили собствените му ресурси и способности за ситуацията, в която е

поставен - в кратък период от време. Като ключов подход Карлтън Мънсън набляга на принципа „всеки супервизиран е уникален и това трябва да се вземе предвид“ (Munson, C., 2002).

На практика супервизорът е човекът, пред когото професионалистът има възможност да изразява чувства в защитена среда; който е в състояние да мисли заедно по начин да подобри работата на супервизирания. Супервизорът е експерт с подобна практика и обикновено идва от същата професионална област, но има различен поглед върху обхвата на дейност на супервизирания.

Въз основа на собствени изследвания и практики, към представянето на супервизията може да се добави още, че тя е:

- Рационален диалог, чрез който се извършва реконструкция на опита от практиката, обученията и предишните консултации;
- Рефлексия върху казус;
- Методически структурирана рефлексия върху професионалната дейност, както на когнитивно, така и на емоционално ниво;
- Поддържащ и развиващ процес;
- Част от образователния процес, която признава важността на ученето чрез практика;
- Процес на размисъл върху поведението на професионалист, подпомогнат от друго лице, с цел подобряване на практиката;
- Начин за супервизирани експерти да получат професионална подкрепа, насоки и развиващ се усет;
- Комбиниране на елементи от специализирано консултиране и терапия за създаване на условия за осъзнаване на собственото поведение в професията и свързаните с него чувства, както и за предприемане на конкретни действия.

Редица автори на научни изследвания определят супервизията по различни начини – като процес, като инструмент, като критерий за управление на качеството. Джудит Кауфман и Томас Шварц характеризират целта на супервизията за постигане на ефективност при разработването и оформянето на професионална идентичност (Kaufman, J., Schwartz, Th., 2008). Според Ф. Джон Ре, супервизията е форма на планирана помощ на професионалиста на работното място, както и инструмент за наблюдение на качеството и ефективността на усилията (Reh, F.J., 2020). Алфред Кадушин и Даниел Харнес развиват широк спектър от разбиране за супервизия в хуманитарния свят, особено като се фокусират върху социалната работа – според тях това е (1) процес на обсъждане на проблеми и конфликти в професионалното взаимодействие, проектиран според определени правила; (2) подпомагане на експерта да се учи от собствен опит, да развива собствени умения и да подобрява качеството на собствената работа; (3) метод, чрез който професионалистът получава помощ при разбирането на ситуацията, в която работи, собствената роля и поведението в нея (Kadushin, A., & Harkness, D., 2014). Карлтън Мънсън казва, че супервизията е инструмент за осигуряване на добър емоционален климат в екипа (Munson, C., 2012).

III: Форми на супервизия, които могат да бъдат практически полезни в началото на иновативната практика на супервизията за педагози

Супервизията има различни форми и цели, включително индивидуални и групови, в професионални и емоционални аспекти. Супервизията помага за по-добро

разбиране на проблемите на потребителите и укрепва екипната работа. Супервизията обръща внимание както на конкретните стъпки в съответното професионално поле, така и на съпътстващите ги емоционални преживявания.

Супервизията може да се провежда на ниво „професионалист“, на ниво „процес“ и с фокус върху иновациите. Може да бъде в подкрепа на професионалиста, в подкрепа на колектива и/или в подкрепа на системата, в която се провежда педагогическата дейност.

Класификациите на супервизията могат да бъдат повлияни от целите, обхвата, времето, мястото и прочее фактори.

Супервизията може да бъде индивидуална и групова, в зависимост от целевата група на супервизиране. Сами по себе си, и индивидуалните, и груповите супервизии могат да имат своите под-разновидности. Стандартно, и индивидуалните, и екипните/груповите супервизии могат да бъдат професионални и емоционални.

Различните видове супервизия отговарят на разнообразните професионални нужди. Супервизията е ключова за професионалното развитие и ефективната работа в екип.

IV: Ефектът от педагогическата иновативност „супервизия“ в иновативното училище

Супервизията като съвременна форма за подкрепа по хоризонтала на педагогическите специалисти сама по себе си представлява иновация за училищната система. Но също така има своето ключово влияние върху иновативността в училището. Вече се изясни, че супервизията подобрява качеството на преподаването и обучението, осигурявайки систематичен и професионален поглед, доверен и в защитена среда, чрез който се подкрепят педагогическите практики и кадри. Това е съществен аспект за иновациите в образованието, който осъществява значителен ефект върху работата на учителите и учениците.

Чрез супервизията в педагогическа среда се осигурява възможност опитни специалисти да наблюдават, анализират и предоставят обратна връзка на преподавателите относно работата в класната стая (и не само). Целта е да се предложи конструктивна помощ и насоки за професионално развитие в оперативни срокове и условия.

Супервизията предоставя на учителите възможност да получават обратна връзка и да обсъждат своите методи и подходи с опитни колеги. Това води до подобряване на педагогическите умения и адаптиране на иновационни практики.

В иновативните училища – мястото, на което се експериментира с нови подходи и технологии – учителите имат нужда от подкрепа за плавно интегриране на нововъведенията към традиционната им подготовка, опит и знания по ефективен начин. Супервизията е формат, който може да осигури допълнителна гледна точка, добри практики и адаптиране на нови методи за успешното им прилагане в училищното ежедневие.

Подкрепата и признанието, които учителите получават чрез супервизията, увеличава личната мотивация и ангажираност към педагогическите иновации. Това създава позитивна работна среда и насърчава професионалния растеж. Чрез супервизията се обръща внимание на самоосъзнаването и рефлексията в педагогическите процеси, отчита се удовлетвореността, усещането за щастие и задоволство – все ключови фактори за личностно и професионално развитие.

Подобряването на взаимодействието между учители и ученици често изисква разработването на нови подходи за работа. Това от своя страна най-често рефлектира в подобрени ученически резултати, позитивна класна атмосфера, повишена удовлетвореност на педагозите от вложените усилия, подобрен авторитет и цялостен училищен имидж. Супервизията създава възможности за генериране на съвети и стъпки за управление на класната стая, адаптиране на учебния материал и работа с ученици с различни нужди.

Чрез редовната супервизия, иновациите в преподаването могат да се възприемат като част от училищната култура. Това насърчава учителите да експериментират и да прилагат нови методи, без страх от неуспех. По този начин се създава и развива иновационна култура в учебната институция.

Супервизията помага на педагога и на училището да оцени ефективността на иновациите и да направи необходимите корекции. Това осигурява непрекъснато подобряване на образователния процес и на училищната практика. Не маловажно е, че всичко това се обезпечавя в доверена атмосфера, с обезпечени професионални механизми, макар и привидно приятелска и полу-формална.

В проведени изследвания над супервизии на педагози в България през 2019 г., се представя степента на удовлетвореност на педагогическите специалисти от използването на супервизия (Kaneva, O., 2021). Данните са категорични: 52,23 % от супервизираните лица са напълно удовлетворени, 47,24 % са удовлетворени, едва 0,52 % нямат мнение и 0 % са неудовлетворени. Това нееднозначно демонстрира осъзнатостта на педагогическата супервизия като важен инструмент за успешното прилагане на иновациите в училището (и не само); за осигуряването на професионална подкрепа и развитие на учителите; за насърчаването на новаторските практики и спомагането за създаване на продуктивна и иновационна училищна среда.

V: Устойчивост чрез академични инструменти

За устойчивостта чрез академичните инструменти може да се разговаря концептуално, но и практически. От една страна може да се включат разработки на методи, практики и знания, които насърчават социалната, икономическата и екологичната устойчивост. От друга страна, следва да се държи сметката за напредъка, силните страни на въвлечените елементи и участници, но и на търсенето на решения на глобалните предизвикателства в педагогическия свят. От трета страна следва да се инициират условия за насърчаване на иновациите; на сътрудничеството между университети, неправителствени организации и бизнеса; на ангажираността в академичната общност и практиката на педагозите.

Чрез образование и научни изследвания, академичната общност може да допринесе за решаването на глобалните предизвикателства и да създаде по-устойчиво бъдеще, по принцип. А в конкретност, прилагането на академичните инструменти се случва оперативно чрез обучителни инициативи, изследвания и анализи. В контекста на супервизията като съвременна форма за подкрепа в професионалното развитие на педагозите в позитивното образование, може да се предложи курикулум за подготовка на специализирани супервизори. В индикативност, една обучителна програма за супервизори може да бъде базирана на следния обхват:

1. Теоретичен и исторически обзор на супервизията
2. Супервизията като форма за професионална подкрепа по хоризонтала.
3. Правна рамка на супервизията у нас
4. Форми на супервизия. Видове супервизия

5. Профил на супервизора
6. Подготовка на супервизията
7. Супервизионни цели и практики
8. Развитие на супервизията
9. Оценка на динамика в развитие на супервизия
10. Планиране на промяна чрез супервизия
11. Силни страни – анализ, класифициране, диференциране, оценка и приложение в супервизионната практика
12. Протоколиране на супервизията
13. Добри практики

Обучителната програма за супервизори следва да бъде цялостна и адаптивна, предоставяйки необходимите умения и знания за успешното изпълнение на супервизионната роля. Чрез тази програма супервизорите следва да се развият като ефективни експерти, които допринасят за професионалния растеж на своите супервизирани и за подобряването на качеството на услугите, които организацията предоставя.

VI: Някои размисли в заключение

Вече стана ясно, че супервизията представлява съвременен и ефективен подход за подкрепа на професионалното развитие на педагозите в контекста на позитивното образование. Тя не само, че осигурява ценна обратна връзка и конструктивна помощ на учителите, но също така укрепва тяхната увереност и професионална компетентност. Чрез систематичен и целенасочен подход, супервизията подпомага интегрирането на иновационни методи в преподаването, насърчава развитие на новаторски практики и подобрява общата учебна среда.

В контекста на позитивното образование, което акцентира на изграждането на положителни отношения, насърчаване на мотивацията и поддържане на емоционалното благополучие на учениците, супервизията играе ключова роля, като съдейства за създаването на условия, при които педагогическите специалисти могат да се развиват и адаптират към променящите се нужди на образователната среда.

Заедно с това, супервизията осигурява основа за позитивно образование, за демократично управление в училище, за превенция на професионалното изгаряне, за подобряване на уменията, уточняване на експертизата, откритие на нови гледни точки, обогатяване на разнообразието от педагогически специалисти, разширяване на хоризонтите и личностно и систематично развитие (Kaneva, O., 2022).

Предвид наличните данни от проведени проучвания, далеч надхвърлящи представените в настоящия материал, супервизията е осъзнат и доказано ефективен метод за подкрепа на педагогически специалисти. В продължение, следва този метод да бъде утвърден – не само в практиката, а и в правната рамка и теоретичния базис на педагогическия свят. По този начин се гарантира устойчивост на подкрепата, продължаваща промяна за качествено образование и ръка на пулса на иновативността в отговор на динамичната действителност и нуждите на обществото. Необходимо и наложително е оформянето на пакет от подкрепящи мерки за педагогическите специалисти, които да са гарантирани за всеки практикуващ на годишна база в училищния норматив. Тези мерки следва да бъдат финансово обезпечени чрез ангажиментите на образователната институция и да бъдат достъпни за учителите (и останалия педагогически и подпомагащ персонал) по ясни и прозрачни критерии.

От ключова важност се превръща специализацията на педагогически супервизори, тяхната прецизна подготовка, мониторинг и трудова обезпеченост. Релевантното им териториално разположение спрямо фактическото струпване на педагози в нужда от подкрепа също не е маловажно, предвид оперативността на метода и необходимостта от прилагането му.

В крайна сметка, ефективната супервизия, не само че подобрява качеството на преподаването и ученето, но и укрепва училищната култура и екипната динамика. Тя представлява инвестиция в професионалното развитие на педагозите, която има дългосрочни ползи за учениците, училището и образователната система като цяло. Всички тези данни поставят педагогическата среда пред ново предизвикателство – да се справи с недостатъчно проучената област, което налага провеждането на изследвания, насочени към намиране на баланс в въвеждането и прилагането на супервизията в образователната среда – не като иновация, а като устойчиво подкрепящо средство за педагогическите специалисти.

Използвана литература:

1. Kadushin, A., & Harkness, D. (2014). *Supervision in social work*, 5e. Columbia University Press.
2. Kaneva, O. (2021). SUPERVISION IN A PEDAGOGICAL ENVIRONMENT: MISSION POSSIBLE, 4th INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH, AUGUST 8-9, 2021/ WARSAW, POLAND, pp 478-488, ISBN: 978-625-7720-53-3
3. Kaneva, O. (2022). SUPERVISION IN A PEDAGOGICAL ENVIRONMENT: AN INNOVATIVE WAY TO SUPPORT PROFESSIONAL AND PERSONAL DEVELOPMENT OF PEDAGOGUESp 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON INNOVATIVE STUDIES OF CONTEMPORARY SCIENCES, January 14-16, 2022 / Tokyo – Japan, pp 174-183, ISBN: 978-625-8423-91-4
4. Kaufman, J., & Schwartz, T. (2004). Models of supervision: Shaping professional identity. *The Clinical Supervisor*, 22(1), 143-158.
5. Munson, C. (2012). *Handbook of clinical social work supervision*. Routledge.
6. Munson, C. E. (2002). EDUCATIONAL ASSESSMENT AS TECHNIQUE. *Social Workers' Desk Reference*, 38.
7. Reh, F.J. (2020) *What Does a Supervisor Do - Learn About the Salary, Required Skills, & More*, <https://www.thebalancecareers.com/supervisor-2276098>
8. Кънева, О. (2024). СУПЕРВИЗИЯ В ПОДПОМАГАЩИТЕ ПРОФЕСИИ, университетско учебно пособие, УИ Паисий Хилендарски